

Diplomová práce : Lidská důstojnost: Univerzální princip v partikulární aplikaci

Autor : Jan Broz

Vedoucí práce : doc. JUDr. Jan Kysela, Ph.D.

Oponent : JUDr. Jan Kosek, Ph.D.

### Vyjádření oponenta

Předkládaná diplomová práce se zaměřuje na problematiku „lidské důstojnosti“, resp. její ochrany prostřednictvím práva, do něhož tento pojem proniká zejména v důsledku krutostí, jichž se lidstvo s takovou vynalézavostí dopouštělo za druhé světové války. Lidská a občanská práva, vycházející především z odkazu osvícenství, se zhroutila jako domeček z karet, člověk se z kýženého autonomního subjektu změnil v objekt, vystavovaný ponižování, mučení a zabíjení. „Jak předejít podobným hrůzám v budoucnosti?“, ptali se politici, filosofové a právníci. Koncept lidské důstojnosti se v tomto ovzduší jevil jako šance k posílení ochrany lidských práv, jako možnost, jak předejít degradaci lidských bytostí, ať už by k ní mělo dojít ve jménu čehokoliv. Člověk nechť je účelem sám o sobě, ozývalo se v podtextu těchto úvah, jež se promítly mj. do čl. 1 Všeobecné deklarace lidských práv, kde se praví, že „všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovní co do důstojnosti a práv“. Abstraktní pojmy jako svoboda, rovnost nebo právě důstojnost se však vzpírají jednoznačnému uchopení, a to nejenom z hlediska pestrosti kulturních, náboženských, ale i právních tradic, nýbrž také v rámci „západních“ vědeckých disciplín, ať už jde o filosofii, sociologii nebo právní vědy.

Důstojnost, zhruba řečeno, začala být v odborné literatuře vnímána jako hodnota jedné každé osoby, jako jakési zdůvodnění dalších, konkrétnějších lidských práv. Autor v dané souvislosti vhodně píše o „soudobém paradigmatu lidské důstojnosti“, které shledává jako problematičké. Je pojem lidské důstojnosti „prázdnou skořápkou“ (McCrudden), kterou lze naplnit představami většiny a následně zneužít? Anebo představuje jakousi „základnu univerzálního lidství“, kterou lze bez větších rizik inkorporovat do práva? Je skutečně, jak říká Ústavní soud, „důstojnost základem interpretace všech základních práv“? Nehrozí potom, obává se diplomant, „právní moralismus a paternalismus“? A lze vůbec „lidskou důstojnost“ právně uchopit? A nemůže nakonec ohrozit samotná lidská práva?

Svou práci autor rozčlenil na úvod, tři kapitoly a závěr. V úvodu představil základní teze a cíle textu, první kapitola se zaměřuje na otázky základních historických idejí, jež jsou s pojmem lidské důstojnosti spjaté, následující kapitola představuje různé přístupy k lidské důstojnosti v ústavních rádech Německa, Izraele a Jihoafrické republiky a poslední kapitola přináší kritickou autorskou analýzu vybraných teorií lidské důstojnosti. V rámci české právní filosofie se jedná o průkopnický počín. Text, z něhož vyloženě číší autorova umanutost zvoleným tématem, je však třeba vysoce ocenit z celé řady dalších důvodů. Autor, přestože jakákoli detailní deskripce nějakého pojmu k tomu svádí, neupadá do vědecké „ptydepe“, dokáže se vyjádřit ke složitým věcem srozumitelně, aniž by upadal do povrchnosti. Sympatické je, jak se přes houštinu otázek, které si klade, postupně propracovává k vlastnímu stanovisku, jež ale v žádném případě nepovažuje za dogma. Tento přístup by byl nemyslitelný bez širšího historického a zejména filosofického zázemí, jímž autor nepochybně disponuje. Přesto lze text v budoucnu obohacovat o další „vstupy“, namátkou G. Vico nebo hlubší ponor do francouzského osvícenství, judaismu, event. Descartes, Gadamer (předporozumění) atd.

„Nebál“ bych se ani sociologie – zde se nabízí zejména Durkheim. Lidská důstojnost ve světle kolektivních představ by jistě byla zajímavým tématem.

Autorovy obavy před moralismem, paternalismem a univerzalismem (nejenom) v právu jsou jistě oprávněné a dobře vyargumentované. Do jisté míry se jedná o polemiku s francouzským osvícenstvím. Ostatně už Burke dával přednost „právům Angličanů“ před neuchopitelnými lidskými právy. „Právo na lidskou důstojnost,“ říká autor, „by nemělo být pojímáno univerzálně, ale partikulárně.“ Jenomže dějiny západního člověka do značné míry probíhají v duchu střídání univerzalizmu a partikularismu. Hezky o tom píše španělský liberál Ortega y Gasset. Obecně snad lze říci, že např. přílišný akcent na individualismus vyvolává kolektivistické tendence a naopak. Nejednoznačně uchopitelná je rovněž problematika vyprázdňování některých pojmů, nejen důstojnosti nebo lidských práv, ale třeba také pojmu humanismus (např. Heideggerův Dopis o humanismu). „Neví“ však *sensus communis* lépe než učenci, jaká je (měla by být) „náplň“ obecných pojmů? (Vico)

Jako oponent bych měl přičinit také kritické poznámky. Autor občas užije nesprávně přechodníky (které jsou v textu podobného typu potřebné), M. T. Cicero je v genitivu „bez Cicerona“; napíše-li někdo „bez cicera“, mluví o typu písma. Přes tyto drobnosti má předkládaná diplomová práce charakter velice solidního a inspirativního vědeckého textu a měla by být hodnocena jako výborná.

V Praze dne 8. 9. 2014

JUDr. Jan Kosek, Ph.D.  
- oponent -